Miért éppen a távhőszolgáltatás forgalmi adója csökken az általános megszorítások közepette?

Felsmann Balázs – tanácsadó partner, Force Motrice Zrt.

Bár a hazai adófizetők és a villamos energia felhasználók már eddig is közvetlenül és közvetve mintegy 90-95 milliárd forinttal dotálták évente a távhőszolgáltatás rendszerét, a kedvezményes ÁFA kulcs bevezetésével újabb 10 milliárdos támogatásra számíthatnak a magyar lakásállomány 16%-ában, a távhővel fűtött lakásban élők. Az újabb kedvezmény indoklása, hogy csökkenjen a távhő versenyhátránya a többi fűtési módozattal szemben. De vajon hogyan fogja a távhőszolgáltatás hatékonyságát javítani, ha adócsökkentés révén függetlenül a felhasználók szociális helyzetétől 7%-kal olcsóbbá teszik, mint az alternatív fűtési módokat? Ez az intézkedés nem ösztönöz a hatékonyság javítására, sokkal inkább a jelenlegi alacsony hatékonyságú távhőrendszer fenntartását szolgálja, és mint ilyen sem közgazdasági, sem energiapolitikai érvekkel nem támasztható alá.

Az elmúlt időszakban rendszeresen hallhattunk arról, hogy tenni kell valamit a távhőszolgáltatás „versenyhátrányának" megszüntetése érdekében. Retorikailag ebbe a sorba illeszkedik a hétfői országgyűlési szavazás, amely a távhőszolgáltatást kedvezményes (18%-os) forgalmi adókulcs alá sorolja. A szavazás eredményét bátran megelőlegezhetjük, hiszen a vitában nem volt parlamenti frakció, amely ellenezte volna a javaslatot. De hogyan fordulhatott a világ ekkorát alig néhány hónap alatt? Hiszen alig fél éve, 2008 novemberében ugyanennek az Országgyűlésnek döntő többsége elutasította a FIDESZ-KDNP akkori javaslatát, akik az akkor bevezetett – címében a távhőszolgáltatás versenyképességének javítására hivatott – „Robin Hood adóval" szemben a távhő ÁFA csökkentésében látták az emelkedő energiaköltségek miatt nehéz helyzetbe került háztartások megsegítésének rövidtávú lehetőségét. Azóta hatályba lépett a Robin Hood adó, amiből a kormány évi mintegy 30 milliárd forintos bevételt remélt, és ami sokkal fontosabb, drasztikusan csökkenni kezdtek a világpiaci energiaárak. De akkor mégis miért kell az ÁFA csökkentésen keresztül újabb 10 milliárd forinttal támogatni a távhőszolgáltatás rendszerét? Nem lett volna ennek a 10 milliárd forintnak jobb, célzottabb felhasználási helye az általános megszorító intézkedések közepette, mint a szociális helyzettől független „osztogatás"?

Kormányzati és politikai inkonzisztencia

„Magyarország teherbíró képességénél sokkal többet költ szociális támogatásokra, amellett, hogy a támogatások szétosztása bizonyíthatóan nem hatékony, az is jól látható, hogy a források nem mindig a leginkább rászorulókhoz jutnak el. Intézkedéseink célja középtávon

ennek megváltoztatása, s már rövid távon a rendszer célzottabbá tétele" - áll a Bajnai kormány programjában. Egészen bizonyos, hogy a szociális helyzetre tekintet nélkül a forgalmi adón keresztüli távhőár-támogatás nem nevezhető a kormányprogram célkitűzéseivel összhangban lévő célzott szociális intézkedésnek.

Ha abból indulunk ki, hogy a kormány – a világpiaci olaj és gázárak zuhanása okán joggal – bejelentette, hogy csökkenteni kívánja az energiafelhasználók szociális támogatásait, megint csak furcsa a távhő ÁFA csökkentés ötlete. *„Azért, hogy más szociális juttatásokra továbbra is jusson biztos forrás, … csökkentjük, illetve fokozatosan kivezetjük a gáz- és távhőár-kompenzációt.*"- fogalmaz a Bajnai kabinet programja. Mintha a távhőszolgáltatás támogatása tekintetében önmagával sem lennének konzisztensek a kabinet javaslatai. Hiszen miközben eltörölni javasolja a bár korántsem tökéletes, de legalább jövedelmi, szociális szempontokat figyelembe vevő távhőár-kompenzáció rendszerét, ugyanakkor egy jóval differenciálatlanabb, a szociálpolitika szempontjait teljességgel figyelmen kívül hagyó támogatási formára tesz javaslatot, azzal, hogy az adórendszeren keresztül kíván versenyelőnyt biztosítani a távhőszolgáltatás számára.

A politikai pártok most egymásra licitálva állnak az ötlet mögé, feladva korábbi álláspontjaikat, amely elutasította a FIDESZ-KDNP ÁFA csökkentésre irányuló javaslatát. Az MSZP és a miniszterelnök egyaránt kedvezményes 18%-os ÁFA kulcsra tesz javaslatot, amit Demszky Gábor még tromfol is azzal, hogy bejelenti, 5%-os távhő ÁFÁ-t támogatna. Az SZDSZ-es politikus javaslatát a FIDESZ-KDNP fővárosi frakciója nyilatkozatban üdvözli. Pedig alig fél éve még egészen más hangokat hallhattunk a pártok prominensei szájából.

Keller László, a Pénzügyminisztérium akkori államtitkára 2008 őszén a távhőszolgáltatás versenyképességéről szóló törvény vitájában az alábbiakkal érvelt az energetikai cégekre kivetendő 30 milliárd forintos különadó mellett[1]: *„A távhőfogyasztás támogatása a családok terheinek mérséklése miatt fontos, de ennél lényegesebbnek tartjuk a takarékosabb felhasználás elősegítését… A távhőfelhasználás támogatása során a fogyasztó anyagi helyzetére figyelemmel differenciált összegű támogatást indokolt meghatározni."* Szanyi Tibor, az MSZP távhő-munkacsoportjának vezetője még egyértelműbben fogalmazott: *„az áfacsökkentés ebben a szituációban azért értelmetlen, mert értelemszerűen szűkíti az állami bevételeket, miközben mi most éppen növelni szeretnénk azokat, hogy ezt a problémát [a rászoruló családok támogatását] kezelni tudjuk."* Az SZDSZ-ből Horn Gábor egyenesen abszurdnak nevezte a Robin Hood adó ötletét, míg Katona Kálmán, az MDF országgyűlési képviselője azt mondta*: „Az állampolgárokat kell támogatni, és nem az árakat. A rászorulókat kell támogatni, és nem az áron keresztül kell a támogatást nyújtani."* De még a FIDESZ részéről is érdemi kritikák fogalmazódtak meg egy differenciálatlan távhőtámogatási rendszerrel

[1] A parlamenti vita felszólalásai elérhetők az alábbi linken: http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_naplo.naplo_fadat_aktus?p_ckl=38&p_uln=163&p_felsz=232&p_felszig=306&p_aktus=4

kapcsolatban. Schmidt Péter a parlamenti vitában így érvelt, miért ellenzi pártja a törvény tervezetét: *„Elfogadhatatlan… az alanyi jogon történő támogatási rendszer, hiszen olyan távhőszolgáltatást élvező lakó is megkapja a támogatást, aki még ezt az áremelést is könnyedén megfizeti…”*

Sok megfontolandó gondolat, amelyek azonban mára mintha teljesen eltűntek volna. Mert a kedvezményes ÁFA kulcs bevezetésénél differenciálatlanabb és így szociális tekintetben alacsonyabb hatékonyságú rendszert nehéz elképzelni.

Kik nyerhetnek a távhő-kedvezményeken?

A távhőszolgáltatás rendszere szempontjából három kiemelt szereplőt kell megkülönböztetnünk, a távhőtermelést biztosító erőműveket (fűtőműveket), a távhőt a felhasználás helyére eljuttató szolgáltatókat, valamint a távhő felhasználóit.

Magyarországon 93 településen 220 távfűtő rendszer működik, a távfűtött lakások száma 650 ezer. Ez az országos lakásállomány kb. 16%-a. A GKM által készített megújuló energiaforrások elterjesztésének hazai stratégiai programja[2] a távhőrendszerről az alábbiakat mondja: *„A hőpiaci igények kielégítésének centralizált formája a távhőellátás, amikor a végső felhasználókhoz hőtávvezeték-rendszeren juttatják el a központilag előállított hőenergiát. A mintegy 63 petajoul volumenű távhőpiac Magyarországon az összes hőigénynek csak viszonylag kis hányadát (kb. 1/6-át) képviseli, amelynek mintegy kétharmadát villamosenergia-termeléssel kapcsoltan állítják elő. A földgáz- és villamosenergia-ellátástól eltérően a távhő esetében a műszaki adottságok miatt nincs országos hálózat, vagy együttműködő rendszer, a települések szintjén, illetve sokszor a településeken belül is kisebb-nagyobb önálló, „szigetüzemi” rendszerek működnek. A távhőre felhasznált tüzelőanyagoknak is döntő hányada (több, mint 80%-a) földgáz, a megújulók pedig csupán 1,5% körüli részarányt képviselnek.”*

Előny a termelőknél

A távhőszolgáltatásban résztvevő erőművek kétségkívül az elmúlt évek szabályozóváltozásainak nagy nyertesei. A távhő (vélt vagy valós) versenyhátrányára hivatkozva ugyanis először 2007 végén a hővel kapcsoltan termelt villamos energia átvételi szabályai változtak meg, teret adva annak, hogy a kötelező átvétel rendszerébe a korábbinál nagyobb mértékben kapcsolódjanak be hőtermelésben is érdekelt nagyerőművek. 2007-ről 2008-ra közel 30%-kal 6,1 terawattórára nőtt a kötelező átvételi körben átvett villamos energia mennyisége, miközben belső aránya alig változott, majd 70%-ban a kapcsoltan termelt villamos energiából származik.

[2] Stratégia a magyarországi megújuló energiaforrások felhasználásának növelésére 2008-2020
Letölthető: http://www.khem.gov.hu/feladataink/energetika/strategia/megujulo_strategia.html

A Magyar Energia Hivatal közelmúltban közzétett elemzése alapján[3] a kötelező átvétel rendszerében kapcsolt termelésből átvett villamos energia mennyisége 24%-kal nőtt 2007-ről 2008-ra, míg értékben a növekedés 42%-os. A KÁT mérlegkörben elszámolt (az erőművektől a MAVIR által hatósági áron átvett) villamos energiához kapcsolódó „támogatás" (a rendelet szerinti tényleges átvételi ár és egy „piaci alapon" megállapított „alapár" különbözete) számított összege 66,9 milliárd forint volt 2008-ban. Az összes „támogatás" 70%-a (47,6 milliárd forint) a kapcsoltan termelt villamos energiához kötődik. A fajlagos támogatás mértéke ezen kategóriában 11,31 Ft/kwh, míg a megújulók fajlagos támogatása csupán 10,36 Ft/kwh 2008-ban.

Fordítsuk le ezeket a száraz tényszámokat közérthető nyelvezetre. Magyarországon létrejött egy rendszer, a kötelező átvétel rendszere, amely arra (lenne) hivatott, hogy támogassa a megújuló energia elterjedését és a hővel kapcsoltan, tehát energetikai értelemben hatékonyan előállított villamos energia termelést. Már az is elgondolkoztató, hogy a rendszer által nyújtott támogatás 70%-a a második kategóriába vándorol. Az azonban még inkább, hogy az erőművi termelés oldaláról vajon miért gyenge a távhő versenyképessége, miközben a magyarországi áramfogyasztók közel 50 milliárd forinttal támogatják a hővel kapcsoltan villamos energiát termelő erőműveket, így lehetőséget biztosítva arra, hogy kedvező fajlagos áron kínálhassák a megtermelt hőmennyiséget a távhőszolgáltatók, illetve rajtuk keresztül áttételesen a felhasználók részére.

Állami támogatási programok

Rengeteg állami támogatási program indult a távhő versenyképességének javítására. Ha összeadjuk a Környezeti és energia Operatív program, a Panel program, az ÖKO program, a Nemzeti Energiahatékonysági Program és a különböző önkormányzati programok távhőkorszerűsítésre fordítható éves kereteit, akkor egy újabb éves 15-20 milliárd forintos szubvenciót könyvelhetünk el a távhőrendszer érintettjei javára. Hozzáadva ezeket a számokat a „Robin Hood" adóból finanszírozott távhőkompenzáció 30 és a kapcsolt termelés majd 50 milliárd forintos támogatásaihoz, elmondható, hogy évente 90-95 milliárd forinttal támogatja a magyar társadalom a távhőellátás jelenlegi rendszerét.

És mi a helyzet a távhőszolgáltatók áraival?

„Mivel a távhőszolgáltatás költségeinek 60-70%-a energia, a versenyhelyzet szempontjából ez a költségelem a legfontosabb. Korábban a kapcsolt energiatermelés haszna jelentős mértékben nem jutott el a távhőszolgáltatókhoz, így azok sem tudták továbbadni a fogyasztóknak. Reméljük, hogy a most elfogadott törvényben foglaltak szemléletváltást tükröznek a kapcsolt termelés hasznának a távhőfogyasztókhoz való továbbításában." fogalmazott a Magyar Távhőszolgáltatók Szakmai Szövetsége a távhőszolgáltatás

[3] Magyar Energia Hivatal: A kötelező átvétel keretében megvalósult villamosenergia-értékesítés 2008-ban; Budapest, 2009. április 16.
http://www.eh.gov.hu/gcpdocs/200904/microsoft_word__2008_evi_kat_ertekeles_veglegesdoc_20090416094853.pdf

versenyképessé tételéről szóló törvény elfogadásakor[4]. Egyelőre úgy tűnik, ennek a haszonnak a továbbadása eddig nem igazán sikerült.

Lehetetlen egyenként megvizsgálnunk a 93 település 200 fölötti távhőszolgáltójának adatait, így illusztrációként a legnagyobb, a Főtáv Zrt. által alkalmazott lakossági alap- és hődíjakat[5] hasonlítjuk össze a földgáz hazai hatósági nagykereskedelmi árával és a főbb európai piacokra jellemző import gázárakkal.

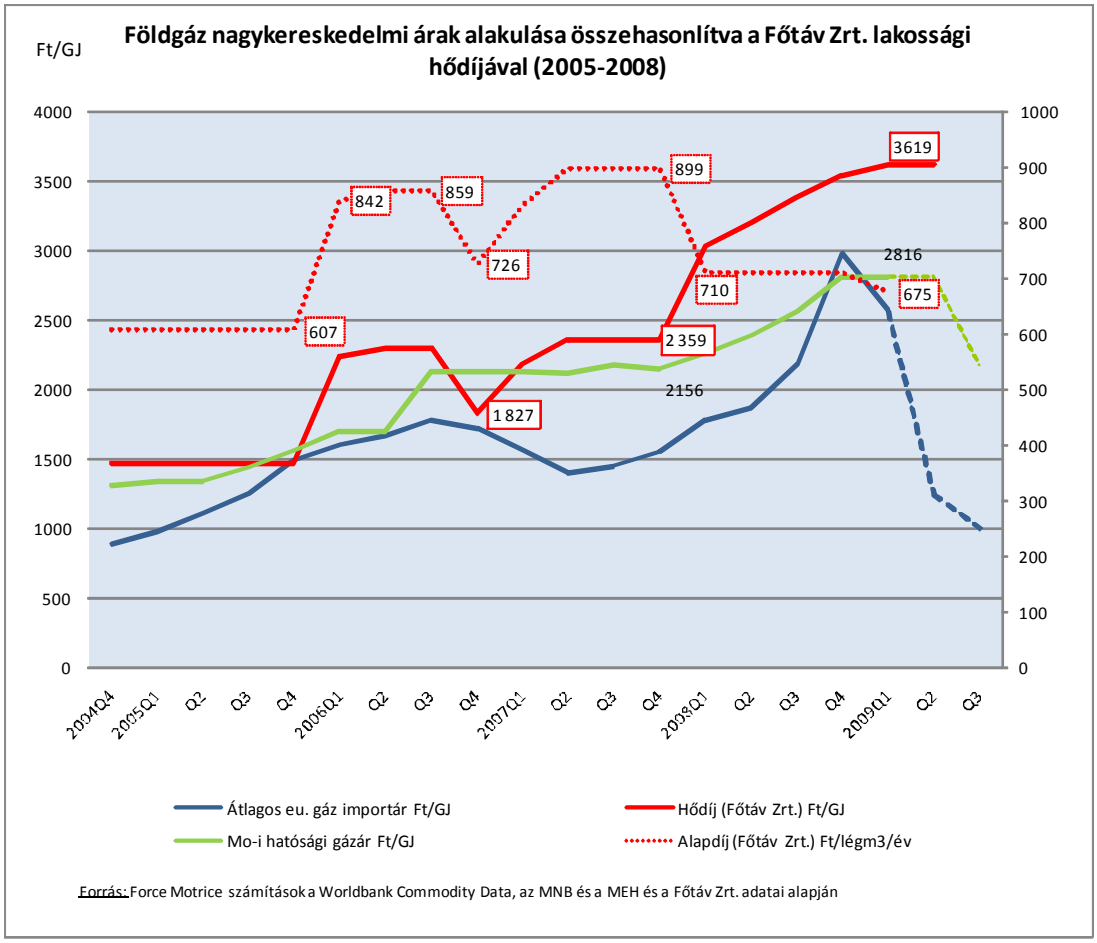

Látható, hogy 2008-ig a magyarországi földgáz nagykereskedelmi árak és a Főtáv hődíjai nagyjából együtt mozogtak, ekkortól azonban a Főtáv tarifák jóval nagyobb mértékben emelkedtek, mint a hatósági gázár. Bár kétségtelen, hogy ugyanekkortól jelentősen csökkentek a távhőszolgáltatás alapdíjai, mégis egy átlagos lakásban élő távhőhasználó ebből vajmi keveset érzett meg az elmúlt évben a hődíj drasztikus emelkedése miatt.

A földgáz európai nagykereskedelmi piacán ugyanakkor 2009 második negyedévétől hatalmas áresés következett be, aminek a következő negyedévtől meg kell mutatkoznia a magyarországi

[4] A szövetség honlapja a www.mataszsz.hu címen érhető el.

[5] Hődíjnál a hőközponti hőmennyiségmérés, míg alapdíjként az ún. B típusú együttes alapdíjat szerepeltettük. A részletes tarifatáblák a Főtáv Zrt. honlapján www.fotav.hu elérhetők.

gázpiacon is. Mivel a távhő tüzelőanyaga több, mint 80%-ban földgáz, így ez a tendencia már önmagában is kedvezőbb, akár 10%-nál is nagyobb mértékben csökkenő árat hozhat a távhőhasználók számára a második félévtől. Természetesen csak abban az esetben, ha az erőművek csökkenő beszerzési költségei tényleg megjelennek a végfelhasználói árakban. Ha ez a helyzet, akkor érthetetlen, hogy miért van szükség a további kedvezményes ÁFA kulcson keresztüli támogatásra. Ha ez mégsem történne meg, akkor sem az adócsökkentés, sokkal inkább a szektor szereplőinek fokozottabb verseny- és árhatósági ellenőrzése hozhat eredményt.

Összefoglalva, a magyarországi távhőszolgáltatás rendszerébe különböző jogcímeken keresztül beáramló mintegy 90-95 milliárd forint közvetlen és közvetett támogatás nem indokolja, hogy a távhővel fűtött lakásokban élők újabb 10 milliárd forintos juttatásban részesüljenek a kedvezményes ÁFA bevezetése révén. Ráadásul, mivel a magyar távhőrendszer több, mint 80%-ban földgázbázisú, a gáz beszerzési árak második félévtől várható csökkenése már magában is biztosíthatja, hogy akár kétszámjegyű mértékben csökkenjen a fizetendő díj a távfűtéses lakásokban. Amennyiben a távhő még ezekkel a kedvezményekkel sem „versenyképes" az alternatív fűtési módokkal összehasonlítva, úgy a megoldás nem a jelenlegi helyzet konzerválása az adócsökkentés mindent jótékony homályba burkoló bevezetésével, hanem a strukturális bajok – a gyenge hatásfokú erőművi termelés és a távhőszolgáltatás hatékonyságának javítása valamint a felhasználói oldali beruházások, így különösen az épületek energetikai korszerűsítése lehetnek. E célokra érdemes akár a jelenleginél is több pénzt biztosítani a költségvetés keretein belül, ha már mindenképpen meggyőződése a kormánynak és az országgyűlésnek, hogy ennek a 10 milliárd forintnak a leghatékonyabb elköltését a távhőszolgáltatás környékén kell keresni, mert e területen hozhatja a legjobb eredményeket az általános megszorító intézkedések negatív hatásának mérséklésére. Akár olyan módon is, hogy a be nem vezetett 18%-os adókulcs helyett a normál ÁFA kulcs használatából származó többletbevétel „pántlikázva" képezze többletforrását a versenyképességet valóban növelő hatékonyságjavítási állami támogatási programoknak. Bár bizonyára tudnánk sokan, sok más megfontolásra érdemes javaslatot is ajánlani a döntéshozók figyelmébe, távhő ÁFA csökkentési „osztogatás" helyett milyen módon költsön el 10 milliárd forintot, ha nem csak szavakban, de valójában is a versenyképesség javítását és a célzott szociálpolitikai intézkedéseket kívánja válságkezelési programja középpontjába állítani.